

ארבעה אבות נזיקין

א. ארבעה אבות נזיקין – כמה ומיהם?

1. משנה ב"ק פ"א מ"א, וברש"י ד"ה ארבעה אבות נזיקין.
2. ב"ק ב: "ת"ר ג' אבות נאמרו בשור... והרגל".
3. פרשנות האמוראים לאבות הנזיקין במשנה:
 - א) בבלי ב"ק ג:, סוגיית מבעה. התמקדו בפירוש רב, שמואל, דברי רב יהודה ורבא בסוגייה.
 - ב) ירושלמי ב"ק (ההפניה על פי מהדורת אקדמיה), פ"א ה"א, עמ' 1187 שו' 1-14.
4. רשימות נוספות:
 - א) תוספתא ב"ק פ"ט ה"א.
 - ב) בבלי ב"ק ד: הרשימות של רבי אושעיא ושל רבי חייא. עיינו שם ברש"י ד"ה שומר חנם וד"ה וריפוי וד"ה מטמא מדמע ומנסך.
 - ג) ראו גם את האמור ביחס לרשימה של י"ג אבות בירושלמי הנ"ל.
5. נגיפה:
 - א) ראו את האמור בבבלי ב: על נגיפה.
 - ב) ראו ירושלמי פ"א ה"א, עמ' 1187 שו' 14-16. השוו לירושלמי שבת פ"ז ה"ב, עמ' 407 שו' 34-36.
6. נקודה למחשבה – היזכרו בהבחנה היסודית שערכנו בין שתי חטיבות היסוד במסכת.
 - א) איזו תפיסה אומצה על ידי הבבלי?
 - ב) על סמך מה הוכרע הכף בין שתי התפיסות?
 - ג) מאיזו יחידה לקוחים האבות שנאמרו בשור?

ב. אבות מכלל דאיכא תולדות

1. בבלי ב"ק ב. "מדקתני אבות... לאו כיוצא בהן" (ב:, דברי רב פפא).
2. ירושלמי שבת פ"ז ה"ב, שו' 34-43. מומלץ לעיין שם גם בעמ' 404, שו' 39-45.
3. השוו בין דברי התלמודים – האם הם מתנסחים באותו אופן? עמדו על פשר שאלת הפתיחה של הבבלי.
4. בדקו (באמצעות מנוע חיפוש) את הופעת המונח "תולדות" בספרות חז"ל. באיזה רובד הוא מופיע?
5. נעקוב אחרי סימנים נוספים באשר לפירוש המונח אבות וליחסו לתולדות:
 - א) עיינו בסוגית הפתיחה למסכת וראו את ניתוח השיטתי של הסוגיה באשר לזהות התולדות. מהיכן הסוגיה שואבת את התולדות? האם היא מוצאת תולדות לכל האבות?
 - ב) עיינו ה. "בשלמא לתנא דידן... ישלם כסף". מהו עולה מסוגיה זו באשר לפרשנות המונח אב נזיקין?
6. מומלץ לעיין במילון בן יהודה בערך אב ולראות את השימושים השונים של המונח בספרות חז"ל.
7. כיצד מופיעים מערכות יחסים אלו בין דרכי הנזק בספרות התנאים?
 - א) מכילתא דר"י מסכתא דנזיקין פרשה יב (מה' הורוביץ-רבין עמ' 289 שו' 12-16).
 - ב) מכילתא דרשב"י שמות כ"א, לד, מהדורת אפשטיין-מלמד, עמ' 187 שו' 7-20.
8. תנו את הדעת למשמעות התהליך המתואר כאן:
 - א) מה תפקוד המנגנון של אבות ותולדות?
 - ב) מה פירוש המונח אב נזיקין בתורת התנאים?
 - ג) מהו מנגנון ההרחבה התנאי ללשון הפסוקים הקזואיסטית?
 - ד) מה משמעות המעבר של האמוראים לאב שיש לו תולדה? מי ניסה לברר שאלה זו ומה תשובתו?

המשך הלימוד ייקבע במשותף עם הלומדים:

1. ניתן להרחיב את היריעה בעניין אבות ותולדות בשבת ובעניין חילוק מלאכות בשבת. יש שם תהליכים דומים ומורכבים יותר מאשר בב"ק, והעיון שם יכול להשלים את התמונה גם כאן.
2. ניתן להתמקד יותר בעניין מערכת אבות ותולדות בנזיקין, בעיקר בסוגיה ה: - להלכותיהן.
3. אני מציע לאמץ דרך אמצע – לשלב את שתי הצעות. כמובן שהכל כפוף לו"ז הלימודי של הישיבה המתכננת להתחיל ללמוד קרן.